

Mededeliingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

Geraardsbergse steenweg 267

9231 Gontrode

De Boskrant

maart - april

1988

2-maandelijks tijdschrift

18 jg. nr. 2

ISSN 0773 137X

V.B.V.

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging
Geraardsbergse steenweg 267
9231 Gontrode

De Boskrant

maart-april 1988	ISSN 0773 137 X	2-meandelijks Tijdschrift 18de jg. nr.2
REDAKTIERAAD : Coppens, H. De Schryver, P. De Schuyter, J. De Wulf, R. Dua, V. Geldhof, P. Lust, N. Maertens, Ph. Maulenani, B. Muyt, B. Ploovier, D. Roekaerts, M. Roekaerts, P. Van Boghout, E. Vanden Bill, V. Van Haeren, R. Van Miegroet, M. Van Slycken, J. Vitse, Th. Wambeka, Ch.	inhoud Redaktioneel 1 Onze inlandse boomsoorten ... het behouden waard 2 Enkele inlandse boomsoorten in de kijker Linde 5 Taxus 7 Jeneverbes 9 Berk 11 Populier 16 Es 20 Dia-wedstrijd 22 Lijst van de be kroonde inzendingen 23 Lijst van de tentoongestelde foto's 24	
EINDREDAKTIE : Dua, V. VERANTWOORDELIJKE UITGEVER : Lust, N.	V.B.V. Geraardsbergse steenweg 267 9231 Gontrode 091/52.21.13 ABONNERING : Pers.abonnement 350,- Studenten 200,- te storten op P.C. 000-1027867-55	

redaktioneel

Het Europees Jaar van het Milieu

Op 18 maart is het zover. Het Europees Jaar van het Milieu wordt officieel afgesloten. Weet een thema-jaar met nobele bedoelingen achter de rug. Europa leefbaarder maken, de Europeanen milieubewuster maken, een proper Europa voor de toekomst.

Men heeft er inderdaad een mooie boel van gemaakt. Allezlei ministers werden ten tindele gevoerd. En werd zelfs hier en daar met franken en ecu's gegooid. Milieubewusters maakten het Vlaamse land onveilig (aandacht op televisie noemt men dit). En kwam een bont gamma van milieukongressen met mindex en minder toevoorders. Europese, nationale en regionale coördinatie-komitees zorgden voor de nodige verzuiming.

En uiteindelijk, nu is het zover. Op 18 maart worden de deuren officieel gelaten achter het Jaar van het Milieu. De rust kan terug neerdalen over ons (vervuild) gewest. Hoe het nu verder moet met onze afvalberg, stooktoestelachtigheden, dode rivieren, gif in de bodem, is niet direct duidelijk. Maak we hebben dan toch een Europees Jaar van het Milieu gehad.

En eigenlijk deden we ook mee ... Een campagne ter promotie van inlandse boomsoorten. Want daarover gaat dit thema-nummer in feite.

Namens de redactieraad,
V. Dua

Onze Inlandse Boomsorten...

het Behouden Waard

Er was eens,
Lang,

heel lang geleden een familie met vier grote zussen
de namen van die vier broers waren Günz, Mindel,

Riz en Wilm.

Met hun ijszige adem verjoegen ze zowat alle leven
uit onze kontreken. Planten en dieren vluchtten
naar het warme zuiden. Alleen dieren met een dikke
pels en planten die een diepe winterslaap maakten
konden de hevige koude overleven.

Wat frelen of privolen was kon ook niet meer terug-
komen nadat de 4 broers voorgoed waren vertrokken.

De Alpen waren immers te hoog.

Lang werd hierover echter niet getreurd.

De natuur begon zich te organiseren met de middelen
die voorhanden waren. Zo ontstonden de uitgestrekte
wouden waarin onze voor-voorouders aan onze geschie-
denis bounden.

Aan de andere kant van de aardbol, waar Günz, met
zijn 3 broers, even lelijk had huisgehouden, kwamen
langzaam maar zeker de meer koudegevoelige planten
terug naar het noorden opgeschoven. Daar lagen

immers geen hoge bergen in de weg.

Wat hier niet kon, kon ginder wel. Eeuwig kon het
zo niet blijven. Geen berg was te hoog, geen zee te
diep of de mens geraakte erover, bepaakt en gezakt.

Dit echt gebaarde verhaal schetst op
een naïeve en onvolledige manier het
ontstaan van de dualiteit tussen autoch-
toon (= inheems) en exoot (= ingevoerd).
Toch gaat deze ontstaansgeschiedenis
mijns inziens voorbij aan de essentie
van de "autochtone bomen" problematiek.

- De voorkeur die vele bosbouwers geven
aan recent ingevoerde, vreemde boom-
soorten heeft niks te maken met het
willen herstellen van een rijkere
preglaciële toestand.

- De huidige oproep tot herwaardering
van onze autochtone boomsoorten heeft
ook niks te maken met de wil om een
door "bevroezing" ontstane toestand
terug te bevroezen.

Er zijn 2 fundamentele redenen voor de
promotie van inlandse boomsoorten door
de Vlaamse Bosbouwvereniging.

1. Van de natuurlijke bossen, zoals
deze zich na de ijstijden hebben
kunnen ontwikkelen, is door toedoen
van de mens in onze streken zo goed
als niets meer over.

Oorzaken hiervoor zijn niet alleen
urbanisatie, het in kultuur brengen
van gronden etc. maar ook verdrin-
ging door exoten. Dit verdringen kan
gewild of ongewild (vb. Amerikaanse
vogelkiers) zijn.

Deze teloorgang betekent sociaal,
kultureel, wetenschappelijk en his-
torisch een groot verlies.

Hierbij gaat echter ook het geren-
reservoir, dat gedurende duizenden
jaren werd opgebouwd, verloren.
Dit houdt tevens een belangrijk
economisch verlies in. Autochtone
boomsoorten zijn in de loop van de

tijd door natuurlijke selectie aange-
past aan de plaatselijke klimaat-
omstandigheden, zelfs aan de aard van
de bodem, de daglengte, de aanwezige
insekten en schimmelziekten.

2. Met de introductie van exoten worden
niet alleen nieuwe boomsoorten inge-
voerd maar ook nieuwe teelttechnie-
ken.

Eén bepaald element (de boom) wordt
omwille van zijn voornamelijk econo-
mische aantrekkelijkheid uit zijn
ecosysteem (verschillende boomsoor-
ten, struiken, kruiden, bodemorga-
nismen, insecten, vogels ...) gelicht
en aangeplant. De bossen die elders
aangelegd zijn worden gekenmerkt door
een monotonie op vlak van boomsoor-
tensamenstelling, leeftijdsverdeling,
begeleidende flora, fauna etc.

Naarmate een groter percentage van
onze bossen op een dergelijke manier
wordt aangelegd, neemt het gedeelte
kwetsbaar, instabiel bos toe en
wordt minder voldaan aan de eisen
die de maatschappij stelt ten aanzien
van het bos.

Is er dan niks goed aan die exoten ?

Toch wel :

- Voor bepaald eigenaars kan het
gebruik van exoten de rentabiliteit
van hun bosbezit gedurende een beperk-
te tijd opdriven.
 - Op zeer arme standplaatsen waar de
soortkeuze erg beperkt is kan het
gebruik van sommige exoten (vb. de
gewone den) zonder meer een verrijking
(bosbouwkundig, landschappelijk, eco-
nomisch ...) met zich brengen.
- Voorwaarde is dat niet aan eindeloze

Enkele Inlandse Boomsoorten in de Kijker

Linde

De linde speelt een belangrijke rol in het volksleven en in de volksverleeringen, vooral in de Middeleeuwen, zo lezen we in van Dale. Dit geldt voor vrijwel geheel Europa : elk dorp had zijn linde.

Tot ver in de Middeleeuwen werd de linde geëerd als godheid, en de katholieke kerk lijfde hem dan ook in door er kapelletjes aan te hangen en hem vlakbij kerken te planten.

Op het markplein werd hij soms in verschillende etages gesnoeid.

Op deze (ondersteunde) etages zou feest gevierd zijn.

Vaak ook werd de linde aangeplant door de overlevenden van epidemies, of als vrijheidsboom. Zo dateren er een aantal van bij de onafhankelijkheid en ook van na de Eerste Wereldoorlog.

Bovendien heeft hij steeds een voorname rol gespeeld in de rechtspraak, als plaats waar recht gesproken werd en terechtstellingen plaatsgrepen.

De linde wordt ongeveer 30 m hoog en kan vele eeuwen oud worden. In onze bossen is deze soort slechts sporadisch te zien, maar hij wordt des te meer aangeplant in de bebouwde kom.

Deze boomsoort heeft een dichte, bijna ronde kroon. Het breed-eivormige blad is gezaagd of getand, en heeft meestal een scheef-hartvormige bladvoet. Linde-soorten determineren is geen pretje : de bladvormen zijn erg gelijkend en de dendrologie steunt zich vooral op het al dan niet aanwezig zijn van eventueel afvallende, soms stervormig ingeplante haartjes in de nerfoksels.

Zinnvoller dan deze indeling gebaseerd op de afstand in km lijkt mij een indeling op basis van de mate van gelijkenis in ecologische kenmerken tussen het oorsprong- en het introductiegebied.

Vele vandaag vast ingeburgerde bosbomen werden hier door de Romeinen ingevoerd, o.a. de tamme kastanje, of werden "slechts" enkele honderden jaren geleden naar hier gebracht, o.a. Robinia. Andere boomsoorten werden dan weer zeer recentelijk geïntroduceerd zoals korskanaanse den, douglas e.d. Het spreekt voor zich dat er zich, als gevolg van die belangrijke tijdsverschillen ook verschillen in aanpassing aan de plaatselijke omstandigheden hebben voorgedaan.

Als exoten worden gebruikt moeten hiervoor specifieke en concrete redenen zijn en moet rekening gehouden worden met de hiervoor vermelde elementen.

In de meeste gevallen is echter het gebruik van eigen boomsoorten aangewezen.

Met deze aktie hopen we te bereiken dat - eigenaars van een tuin of bos autochotone bomen zouden planten

- professionele bosbouwers maar ook, meer algemeen, dat ontwerpers van openbaar of privé groen het als regel zouden beschouwen dat streek-eigen soorten worden gebruikt

- onze bossen een beetje natuurlijker en stabielere zouden worden.

B. Meuleman

monokultuur wordt gedaan.

We prediken dus geen "heksenjacht" ten opzichte van exoten. We willen het gebruik ervan beperken tot bepaalde plaatsen en soorten.

Die plaatsen kunnen zijn :

- arme standplaatsen
- plaatsen waar men, op beperkte schaal en zich bewust van de risico's, aan intensieve houtteelt wenst te doen. Dit mag echter niet gebeuren ter vervanging van waardevolle bossen met inheemse soorten
- parken en tuinen of dreefplantingen voor zover het gewenste effect niet met inheems materiaal kan bereikt worden.

Voor wat de soorten betreft dienen volgende opmerkingen te worden gemaakt. De begrippen autochtoon en exoot dienen beschouwd te worden als twee tegengestelde polen waartussen allerlei overgangsvormen mogelijk zijn. Die overgangsvormen kunnen betrekking hebben op de plaats van oorsprong of op de tijd waarin de soort werd geïntroduceerd.

- Zo is het mogelijk met betrekking tot de plaats van oorsprong te spreken van
- gastboomsoorten wanneer het natuurlijk areaal omiddelelijk grenst aan het gebied waarin de soort wordt ingevoerd
 - klein exotisme wanneer herkomstgebied en introductiegebied tot hetzelfde continent behoren
 - groot exotisme wanneer die gebieden niet tot hetzelfde continent behoren.

De welriekende bloemtuiten verschijnen na het blad en geven kleine nootjes aan een lange steel met schutblad.

De linde heeft een groot bodemverbeterend vermogen : het blad geeft een milde humus. Zelf stelt hij niet veel eisen aan klimaat en bodem, een niet te droge humushoudende bodem is geschikt.

In ons land zijn twee soorten inheems : de zomer- of grootbladige linde (*Tilia platyphyllos* Scop.) en de winter- of kleinbladige (*Tilia cordata* Mill.). De veel aangeplante Hollandse linde (*Tilia x vulgaris* Hayne) is een kruising tussen beide.

De zilverlinde (*Tilia tomentosa* Wöschl.) afkomstig uit het oosten, is een dankbare soort voor het warme, droge stads-klimaat.

Het gebruik van de linde als lei-boom is meer in Nederland bekend. De linde heeft een sterk regenererend vermogen en verdraagt herhaalde snoei goed. Dit snoeien is een bij voorkeur jaarlijks terugkerende bezigheid : grotere wonden overgroeien minder gemakkelijk.

V. Vandenbri

Vóór de gevel van de (Nederlandse) boerderij werden enkele bomen geplant die zorgden voor zonwering. Hinderlijke insecten als muggen en vliegen werden tegengehouden : ze bleven plakken aan de honingdauw, afgescheiden door de op de meeste lindsorten massaal voorkomende bladluizen.

Lindebloesemthee heeft een delikaat aroma en zou verzachtend werken op het spijsverterings- en het zenuwstelsel. Honing van lindebloesems is één van de meest fijne honingsorten. De linde is een waardevolle drachtpiant en daarom bijzonder geliefd bij inkers.

In de vorige eeuw werd in Pruisen "lindeschokolade" gemaakt uit de fijngestampte vruchtjes. Deze pasta met een aroma van chocolade was echter te vlug aan bederf onderhevig om een succes te worden.

Het zachte bleke lindenhout is zeer gelijkmatig en fijn en daardoor bijzonder geschikt voor houtsnijwerk.

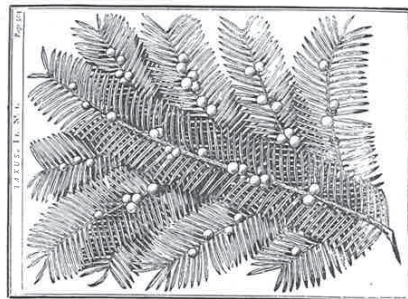
Taxus

Eén van de vele boomsoorten die eeuwenlang een belangrijke rol speelde in het volksgeloof en de hekserij in onze streken, is de taxus (*Taxus baccata* L.). Hoewel de meeste mensen deze soort vooral kennen uit parken en tuinen, is hij toch een echte "boom van bij ons" en, samen met de jeneverbes, vertegenwoordigt hij de 2 autochtone naaldboomsoorten die ons land "rijk" is.

Van de vele taxusbomen die vroeger in onze streken voorkwamen, zijn er tegenwoordig in de vrije natuur nog maar weinig overgebleven. Hij wordt echter veelvuldig aangeplant vanwege zijn kwaliteiten als tuin- en parkboom : hij stelt lage eisen aan zijn standplaats en laat zich snoeien in alle mogelijke (en onmogelijke) vormen, zonder hieronder te lijden.

Als de bodem voldoende vochtig is, kan hij zowel in zandgronden als in rijkere bodems goed gedijen en ook wat licht betreft is de taxus vrij tolerant.

Hoewel hij vaak eerder het uitzicht heeft van een zware struik dan van een boom, daar hij meestal verschillende stammen vormt waaruit zeer laag bij de grond zijtakken schieten, zijn er toch exemplaren bekend die een hoogte van 20 m bereiken. Om tot dergelijke afmetingen uit te groeien, hebben ze echter honderden jaren nodig, want het zijn zeer trage groeiers, wat natuurlijk wel een nadeel is bij zijn toepassing als sterboom. Ze kunnen echter zeer hoge leeftijden bereiken. Zo zou op een

Gene. Hb. Berol.

Ook in ons land kan men op kerkhoven zeer oude taxussen als "boom des doods" aantreffen, een gebruik dat teruggaat tot bij de Grieken, waar hij de "boom van de onderwereld" was.

In de vroege middeleeuwen werd hij soms in de omgeving van kastelen geplant, zij het dan om een heel andere reden. Omdat het hout van de taxus zeer taai en buigzaam is, werd het vaak gebruikt om bogen te vervaardigen. De boom werd toegewijd aan de jachtgod en op die plaatsen waar de middeleeuwse jachtstoot

kerkhof in de stad Worcester, waarschijnlijk welbekend van de gelijknamige saus, een taxus staan waarvan op een uitgewaarde zijtak meer dan 1 500 jaarlingen werden geteld.

er op uitrok, werden taxussen aangeplant om deze god gunstig te stemmen. In een latere tijd werd de taxus in kasteelparken aangeplant en gesnoeid in vormen van dieren en allerlei voorwerpen. Heren en boeren omheinden hun bezittingen op het platteland met taxushagen, die geregeld geknipt werden en vooral het voordeel hadden zeer dicht en immergroen te zijn. Vanwege zijn trage groei werd hij als haagplant echter steeds meer verdrongen door de liguster.

Door het trage groeitempo levert de taxus hout van zeer goede kwaliteit: het is zwaar, hard, taai, buigzaam en door zijn rode gevlamde kleur zeer decoratief. Het werd vroeger o.a. gebruikt voor waardevol draai- en snijwerk en voor de bouw van muziekinstrumenten.

Net zoals planten als alruin, bilzekruid, wolfskers e.a. speelde de taxus in onze streken een belangrijke rol in de zwarte magie en heksenpraktijken. In heksenalf en andere toverkolrecepten zouden de naalden van deze boom onmisbaar geweest zijn. Dat de taxus tot de verbeelding sprak en de reputatie had van ongeluks- of toverboom, boom van de dood enz., blijkt ook uit wat de plantkundige Renbert Dodoens in zijn

Cruydt-boek over deze boom schrijft: "In Vrankryck is den Ibenboom oft Taxus soo schadelijck ende vergiftich dat selfs degene die onder syn schaduwe rusten oft slapen daer af cranck worden ende somyts oock sterven..."

Naast oude, in onbruik geraakte namen als "ijvenhout" of "ijgroeneboom", wordt de taxus ook wel "venijnboom" genoemd, een naam die duidelijk naar zijn giftigheid verwijst.

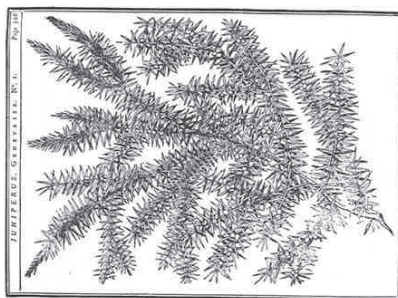
Het vruchtvlees van de bessen, eigenlijk schijnbessen, is het enige deel van de plant dat niet giftig is. De overige delen, en vooral de jonge twijgen, zijn het wel, al zou de giftigheid van de boom sterk afhankelijk zijn van zijn standplaats. Het is dan ook niet aan te raden taxussen aan te planten op plaatsen waar ze bereikbaar zijn voor paarden en vee, want gevallen van vraat met dodelijke afloop zijn geen zeldzaamheid. Na het voorgaande kan het enigszins verwonderlijk lijken dat onze voorouders aan de taxus ook de eigenschap toeschreven te beschermen tegen de listten van de duivel en dikwijls werd een stukje taxustwijn aan een koordje op de borst gedragen om tegen alle mogelijke kwaad beveiligd te zijn.

P. Roskams

Jeneverbes

Onlangs zijn huidige zeldzaamheid is de jeneverbes (*Juniperus communis* L.) één van de weinige naaldbonsoorten die van nature in onze streken voorkomt. In België is hij vooral nog aan te treffen in de Kempen, in de hoge Ardennen en de kalkrijke delen van de Ardennen, in de Famenne en de streek tussen Samber en Maas en tenslotte ook in Belgisch Lotharingen.

Van Z. 18 1875

De zeldzaamheid van de soort is sterk gekorrelleerd met het specifieke karakter ervan. Het is een extreme lichtboomsoort. Waar deze eigenschap bij vele andere soorten gepaard gaat met een sterk kolonisatievermogen, is dit bij de Juniperus juist niet het geval. Slechts vanaf het 2e jaar zijn de zwarte kegelbessen kiemkrachtig. Op de vrouwelijke individuen

tref je zowel groene, ééjarige bessen als zwarte, twee- of meerjarige bessen aan.

De verspreiding is eerder beperkt en zeker niet te vergelijken met andere besdragende soorten als lijsterbes, vutboom of Amerikaanse vogelkers. Volgens zijn niet erg happig op de bessen, wegens de erg doordringende smaak.

En vermits de bes slechts onder de meest geschikte omstandigheden tot kieming komt, is het meteen duidelijk dat deze struik gedoemd is een nevenrol te vervullen.

Over het vroegere voorkomen van de Jeneverbes in onze kontreien is weinig geweten. Het veelvuldig "gebruik" van de Juniperus voor allerlei doeleinden wijst erop dat de struik algemeen voorkwam in bepaalde streken.

Zo gebruikten vóór 1400 de zgn. heksen de Jeneverbes reeds in allerlei brouwsels. Vooral in de 13e en 14e eeuw, de echte Duivelsperiode, werden aan de struiken allerlei eigenschappen toegerekend. Hij zou bescherming bieden tegen boze geesten, heksen en andere kwaad-aardige schepsels. Door even uit te rusten onder een Jeneverstruik, zou men snel terug op krachten komen.

Vanaf omstreeks 1500 evolueerden de zgn. heksenbrouwsels tot dranken van alchemisten en artseniëbereiders, met vooral medische oogmerken. Jeneverbesafkooksels werden als een hartversterkend middel voorgeschreven. Vanaf 1600 raakt de Jeneverbes ingebur-

gerd in de voeding als een soort smaakmaker. Het is echter niet duidelijk of de geneeskundige eigenschappen de doorslag gegeven hebben. Mogelijk werden ze als substituuft van de vaak zeer dure, uit de overzeese kolonies ingevoerde kruiden, gebruikt.

Thuis begonnen de mensen op het einde van de 16e eeuw zelf destillaties te maken van graan, waarbij de jeneverbes als smaakmaker gebruikt werd. Oorspronkelijk was deze drank voor eigen gebruik bestemd, maar stilaan ontstonden kleine ambachtelijke bedrijven.

Reeds zeer vroeg moesten al jeneverbessen (de vrucht) ingevoerd worden.

Het stoken van jenever, groeide immers in centra als Hasselt, Aarschot en Diepenbeek uit tot de belangrijkste industrie in de periode van 1830-1880.

Oude Denker dorpskeuren van de 16e eeuw leggen reeds een gedeeltelijke bescherming op voor de Juniperus op de gemeentelijke heiden.

In de "Flore analytique de Belgique" citeert Delogne (1888) de Juniperus communis L. als een zeldzame plant in de Kempen en de Ardennen.

Uit vegetatiestudies blijkt duidelijk dat de jeneverbes in onze streken in een kultuurlandschap een dominante rol kan spelen. In het oerbos zal hij eerder beperkt aanwezig geweest zijn aan de rand van het bos en op open plaatsen.

Op de kaalgekapt terreinen kan hij zich langzaam uitbreiden. Op deze kaalvlakten groeiden vooral heide, maar ook grassen en struiken als stekelbrem, wilgboom e.a. Bij begrazing van deze schrale

heideterreinen kon het bos niet opnieuw tot ontwikkeling komen en zag de jeneverbes kans zijn areaal uit te breiden. Vooral na periodes van overbegrazing door schapen of ander vee, maar ook door konijnen, kon de jeneverbes zich massaal verjongen. De bessen vonden dan geschikt te klemtonomstandigheden in de naakte en onmoelede minerale bodem.

Ook een oppervlakkige grindlaag wordt als gunstig ervaren voor de klemton van de bessen (tgv. het ontstaan van spleten na vorst).

Het is dan ook evident dat de teruggang van de Juniperus te wijten is aan het verdwijnen van het kultuurlandschap waarin hij zich optimaal kan ontwikkelen, namelijk de heide. Zijn sterke lichtbehoefte maakt dat hij niet kan overleven in de dichte naalddoutheplantingen. In de nog resterende heide-terreinen is zijn verdwijnen mogelijk het gevolg van heidebranden, want daar is hij uitermate gevoelig voor.

Ondertussen is de Juniperus communis zo zeldzaam geworden dat hij bij Koninklijk Besluit van 16 februari 1976 volledig beschermd is.

Het is namelijk verboden jeneverbessen struiken of delen ervan te plukken, te verplanten, te beschadigen of te vernielen, behalve in tuinen, parken en akkers, en onder welke vorm ook in de handel te brengen, onder kosteloze of bezwarende titel af te staan of te vervoeren, zowel in verse als in gedroogde toestand.

R. Van Haeren

Berk

De berk is bij uitstek de boomsoort die bij iedereen wel zal bekend zijn. Zelfs de mensen bij wie de dendrologische kennis zeer beperkt is, slagen er meestal nog wel in het onderscheid te maken tussen een "een denneke" en een "berk". Er is inderdaad een heel typisch kenmerk dat de berk opvallend, zelfs bijna spectaculair, doet afsteken t.o.v. alle andere bebladerde of onbebladerde bomen in onze streken: het is de opvallende witte schors die de berk zo sierlijk, elegant en bekoorlijk maakt.

Dichtertelijke zielen noemen de vrouwelijk aandoende berk "Jonkvrouw van de bossen". Denk daarom echter niet meteen dat zulk een slanke en fijne verschijning, met die ietwat ijle en frele kroon, dan waarschijnlijk ook een zeer kwetsbare groeivorm zou zijn die enkel in ideale omstandigheden haar delikaat teer bladgroen laat ritselen in de wind.

Schijn kan bedriegen, en in het geval van de berk zouden we kunnen gewagen van een "wolf in schapevacht". In werkelijkheid ontmoeten we hier inderdaad een zeer sterke en zelfs uitzonderlijk taale boomsoort, die meer winterhard is dan enige andere loofboom. Hij neemt bijna alle groeionomstandigheden voor lief en stelt zich tevreden met quasi alle bodemsoorten. Dit is meteen ook de verklaring van het feit dat we de berk overal kunnen aantreffen: op droge stuifduinen zowel als in het meras, in het verzorgde voortuintje van de buurman zowel als bovenop de dreigend zwarte mijnterrills. In het volle stadscentrum groeit hij in verstopte dakgoten, in het verweerde

metseiwerk van nog niet gerestaureerde kerktorens, of steekt hij de kop op doorheen het traliwerk van een kelder-gat. Op de zandruggen van onze Kempische heide-terreinen trotsseert hij 's zomers met de glimlach temperaturen van meer dan 40° C, en op de onmetelijke boreale taigavlakten dringen zijn wortels door tot op de permafrost (permanent bevroren ondergrond).

De berk is een kosmopoliet van het noordelijk halfrond; een 60-tal verschillende soorten groeien in Noord-Amerika, Europa en vooral ook in Azië. In België zijn er 2 soorten berk: inheems: nl. de ruwe berk, soms ook "treurberk" genaamd (*Betula pendula*, Roth.); synoniem *Betula verrucosa* Ehrh.), en de zachte berk (*Betula pubescens* Ehrh.), die ook wel harige berk of moerasberk genoemd wordt. Deze beide Europese berksoorten wagen zich verder noordwaarts dan enige andere boom. Het zijn de enige bomen bijvoorbeeld die in IJsland inheems zijn. Ze vormen bossen tot 70° noorderbreedte, en naar het zuiden strekt hun areaal zich uit tot de bergstreken rondom de Middellandse Zee. Bij nader toezien kunnen we de twee verschillende soorten van elkaar onderscheiden:

- de ruwe berk:
 - de twijguitenden zijn bezet met witachtige wrattige knobbeltes en voelen daardoor zeer ruw aan
 - de blaadjes zijn ruitvormig-eirond, toegespitst, dubbelgezaagd, en steeds kaal (dus onbehaard)

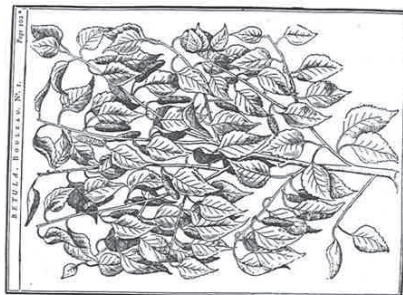
- de boomkroon vertoont afhangelende twijgen
- de stamanzet en het onderste stamgedeelte heeft een zeer ruwe, gegroefde schors met zwarte kurklijstent
- de talrijke vruchtjes zijn kleine geel-bruine nootjes met twee doorschijnende vleugeltjes ; de vleugeltjes zijn 2 a 3 maal zo breed als het nootje zelf.
- hij groeit eerder op de meer droge, zandige standplaatsen.
- de zachte berk :
- de twijguiteinden zijn bezet met vele kleine haartjes, die een zachtere wollige vacht vormen en dus ook zeer zacht aanvoelen
- de blaadjes zijn eirond-rufvormig, dubbelgezaagd, aan de onderzijde behaard. (soms enkel behand in de nerfoksels)
- de kroon heeft rechttopstaande takken
- de stam heeft een gladde schors tot onderaan de stamaanzet, vrijwel zonder diepe groeven of zwarte kurklijsten ; de witte schors heeft een rood-rose-achtige schijn en pelt makkelijk af in fijne, flinterdunne perkamentachtige rollletjes
- de vruchtjes zijn gelijkaardige geel-bruine gevleugelde nootjes, doch in tegenstelling met de ruwe berk zijn de vleugeltjes slechts ongeveer 1,5 maal zo breed als het nootje zelf
- de zachte berk doet zijn bijnaam "moerasberk" eer aan, want hij preferent-eerder de meer moeras-sige standplaatsen.

Tussen beide hierboven geschetste boomsoorten kunnen in de praktijk echter

ook vele individuen aangetroffen worden met intermediaire kenmerken.

Beide soorten vormen slanke hooggroeiende bomen, die echter zelden tot zeer grote afmetingen uitgroeien, zeker niet als men ze vergelijkt met woudreuzen als eik, beuk, es enz.

De berk wordt samen met haagbeuk, els en hazelaar ingedeeld in de plantenfamilie van de Betulaceae of Berkenfamilie. Het zijn éénmuizige bomen, dus bomen waarop zowel mannelijke als vrouwelijke voortplantingsorganen samen ontwikkelen. De bloeiwijzen zelf staan echter gerangschikt in aparte éénslachtige structuurtjes.

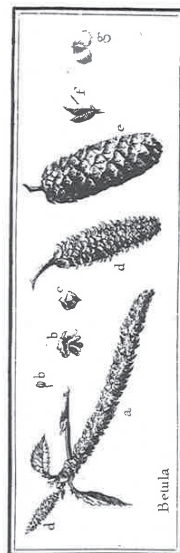

Betula is een bladverliezende boomsoort. De bladeren ontluiken omstreeks april. In de maanden september-oktober begint het loofverkleuren. Alhoewel de berk niet echt de spectaculaire rode of paarse herfstverkleuring vertoont, geeft hij toch een zeer fraai herfst-

kleed te zien : de helgele, okerkleurige tot bruine kroon contrasteert met de witte schors van stam en takken. De herfststoot komt het meest tot uiting wanneer de berk groeit tegen de donkere achtergrond van bijvoorbeeld een gesloten naaldbos of groenblijvende heesters.

De berk kan op vrij korte tijd grote kale terreinen koloniseren dankzij de grote zaadproduktie die met de wind weggedragen wordt. De berk is een vlakwortelaar met een groot aanpassingsvermogen van het wortelstelsel aan de vochtigheidsstand van de grond. Het is een typische pionierboomsoort, die reeds vanaf zijn jeugdfase een grote lichtbehoefte heeft. Daarom voelt hij zich pas echt lekker als hij het rijk voor zich alleen heeft. Hij verdraagt moeilijk overschaduw door andere vegetatie. Hij heeft een zeer snelle jeugdgroei en ontwikkeld daardoor vlug tot een aaneengesloten jongwas. De berk kan aldus in de bosbouw wel eens een lastige klant zijn, als hij zich ongevraagd komt vestigen op een bewerkt bosperceel waar men een bebossing uitvoert met één of andere boomsoort met tragere jeugdgroei. Dan zijn er vrijstellingen nodig en moet de bosbouwer zijn toelucht nemen tot bosmaai of hakzeis, wil hij voorkomen dat de opportunistische berk de plaats inneemt van het moeizaam geplante bosplantsoen.

Het hout van de berk is bleek van kleur, roomwit tot bleekgeel. Het heeft geen gekleurde kern. Het hout is elastisch, zacht, maar moeilijk spijgbaar en redelijk warrig van structuur. Het is niet duurzaam, dus ook niet geschikt voor buitenwerk. Daarentegen kan het wel goed gebruikt worden voor het vervaardigen van allerlei gebruiksvoorwerpen :

lepels, bakjes, kistjes, spoelen, haspels enz. In Skandinavië, USA en USSR wordt berkehout ook gebruikt in de meubelmakerij, wagemakerij, speelgoedindustrie, en tevens voor celuloseproductie en fineerhout. De dunne lintvormige afrollende bastlaagjes zijn voor water ondoorlaatbaar en hebben een ongeloflijk weerstandvermogen. In Siberië heeft men versteend berkehout gevonden waarvan de bastrolletjes nog compleet intact waren. De noord Amerikaanse Indianen bekleeden hun lichte kano's met de ondoorlaatbare berkebast. Lappen maken er jassen en beenbekleding uit. Noren, maken er dakbedekking van, die daarna bedekt wordt met 30 cm grond.

Berkehout is uitstekend brandhout, het kan zelfs ongedroogd gestookt worden. De taate berketwijgen worden ook in ons technologisch tijdperk nog altijd gebruikt voor het maken van straatbezens.

De berk zelf maakt echter soms ook zijn eigen bezems. Regelmatig kan men inderdaad bossige takweeringen waarnemen in de boomkronen. Men noemt dit "heksenbezems". De oorzaak van hun voorkomen ligt in de infectie van het takweefsel door schimmels. De schimmelinfectie veroorzaakt het normale celdelingsproces en daardoor ontstaat er een abnormaal groot aantal nieuwe knoppen waaruit dan ook een abnormaal groot aantal twijgen groeien die elkaar in een zeer dichte bundel verdringen.

Dit is alleszins de uitleg van de plantkundigen. In vroegere tijden dacht men dat de heksenbezems sporen waren van nachtelijke escapades van te onstuimige heksen die in dille vlucht op hun bezem wel eens in scheervlucht langsheen de boomkronen gierden. Waar de heksenbezems de berketakken beroerden groeiden er dan

nadien nieuwe "heksenbezems" uit.

De berk sluit overigens graag een verbond met schimmels. Zeer typisch onder berkeboomen is de groei van de prachtige rode wit-gestipte vliegenzwam in de herfst. Deze amariet-soort vormt met de berkewortels een samenwerkingsverband: een zogenaamde symbiose. Het schimmel-mycelium dringt gedeeltelijk in het wortelweefsel en groeit dan in een dicht, viltige zwamvlok (of ook mycorrhizen genaamd) omheen de wortelpunten. Aldus wordt het opnameoppervlak van de haarworteltjes sterk vergroot. De chlorofylloze schimmel krijgt van de boom suikers, de boom krijgt in ruil van de schimmel stikstofverbindingen terug.

Afgestorven berketakken zijn dikwijls bezet met het rode menie-zwammetje. Op de dode berkestam groeien veelal elfenbankjes.

In de lente en zomer zijn de berken dikwijls de woon- en leefplaats van talloze kleine diertjes, zoals bladluizen. Deze sapzuigende insecten scheiden een suikerachtig vocht af. Daardoor worden mieren aangetrokken. In de bladluizen beschermen en deze zelfs als vee gaan "melken". De mieren trommelen met de antennen op het achterlijf van de bladluizen en stimuleren daardoor de suikerafscheiding. Samen met de mieren worden er echter ook roofinsekten en spinnen aangetrokken door de productieve bladluizen. Deze zijn eerder in de "vleesproductie" dan wel in de "zuivel" geïnteresseerd. Het "schattige" o.l. Heersbeestje is een natuurlijke regulator van te grote bladluizenpopulaties. In de nazomer kan men dikwijls de eigenaardige larven van deze roofkevertjes tussen het berkelover waarnemen.

uitdrukking) is druk doende met het bevestigen van flessen op afgesneden tak-aanzetten. Hij verzamelt het door de worteldruk opborrelende berkesap, dat eigenlijk voor de zwellende knoppen bestemd was, en dat suikers en voedende bestanddelen meevoert. In Rusland is het verzamelen van berkewater in de vroege lente een zeer algemeen gebruik. Er worden grote medicinale krachten aan toegeschreven, ter verlichting van o.a. reumatische kwalen en gewrichtspijnen. Sommigen slagen er zelfs in om vanuit dat berkewater een licht wijntje te brouwen.

Dit alles en nog veel meer is eigen aan de berk. Als je de berk dichterbij je woonomgeving wilt halen, sta me dan toe 2 raadgevingen te formuleren:

- geef hem voldoende ruimte en licht, en voorzie dat het kleine berkeboompje binnen enkele jaren tot een krachtige middelgrote boom zal uitgroeien. (de berk kan nog vrij laat in de lente aangeplant worden, zelfs nog in de loop van april, bij uitlopende knoppen)
- blijf alsgeblift met snoeimateriaal uit zijn kroon! Er is niets zo afschuwelijk als een berkeboom waarvan een overijverige snoeier de top en de zijtakken afgezaagd heeft. Zijn vorm komt nooit meer goed.

Tot slot nog dit. Als je van kitsch houdt, dan is de berk in je tuin de uitgelezen boom om daaronder een met rode puntmuts uitgeruste tuintabouter te plaatsen. Als het even meezit, komen er missschien vanzelf grote rode vliegen-zwammen het tafereeltje vervollmaken!

G. Mees

Verschillende vogelsoorten zijn regelma-

tige bezoekers van het berkebos. De fitis zoekt veel specifiekere dan zijn

sterk gelijkend neefje, de tijfflaaf, de aanwezigheid van berken op. In de kam-pische open bos- en heidegebieden fladdert de boompleper tijdens zijn baltsvlucht tussen de berkeboomen heen en weer. De groene specht graaft aan de

stamvoet de mierennesten open. De staartmees en ook de botvink komen roltjes afschilferende berkeschors af-trekken, om daarmee de buitenzijde van hun nest te camoufleren. In het moerasbos hamert de matlopmees zichzelf een broedholletje uit in een afgestorven vermoemd berkestammetje. 's Winters komen ganse zwermen sijsjes, bamsijsjes en fratertjes vanuit het Hoge Noorden afgezaakt. Ze voeden zich dan o.a. met de berkezaadjes die ze uit de "berkeprop-pen" lospeuteren. De korhoen, bij ons helaas uiterst zeldzaam geworden, vult zijn wintermenu aan met berkeknoppen.

Voor het heideschaap vormen de malse groene berketwijgen een welkome versnapering tussen de ruwe struikheide. Een groene-parka-dragend tweebenig zoogdier (met soms ook een slaapachtige gelaats-

Populier

Naar de "Flora van België, het Groot-hertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden" (J.E. DE LANGHE et al. 1983) zou alleen de trilpopulier *Populus tremula* L.) met zekerheid inheems zijn.

Over de grauwe abeel - *Populus canescens* (AIT.) SMITH - vermelden de auteurs van de flora, dat hij wellicht hier en daar inheems is.

De Europese zwarte populier (*Populus nigra* L.) en de witte abeel (*Populus alba* L.) zouden volgens hen niet inheems zijn, maar wel hier en daar ingeburgerd zijn in ons land. Wel staat vast dat het grootste deel van Europa behoort tot het natuurlijk verspreidingsgebied van deze vier soorten.

Al bij al blijkt het al of niet autochtoon zijn van enkele soorten geen eenvoudige zaak. Het doornemen van de nederlandse literatuur hieromtrent en een gesprek met ir. V. STEENACKERS, directeur van het Rijksstation voor Populierenteelt, waren verhelderend hierover.

Populus tremula L. de tril- of satelpopulier, de esp

De trilpopulier, waarvan de bladeren onophoudelijk hangen te trillen - van daar ook zijn naam - heeft een groot verspreidingsgebied.

Zijn noordelijke grens ligt ongeveer aan de 70e breedtegraad en hij komt voor zo-wel in de bergen als in het laagland. Dit wijst op een zeer groot aanpassingsvermogen in verband met bodem en klimaat.

In bepaalde streken (o.a. Zweden, Polen) wordt hij gemakkelijk 100 tot 150 jaar en bereikt hij hoogten van meer dan 30 m.

In het Vlaamse land en in Nederland komen echter geen goede boomvormen van de esp voor (wel ten Z. van Sambre en Maas). Sommige auteurs wijten dit enerzijds aan de eerder arme standplaatsen waar hij hier groeit, en anderzijds aan het optreden van hartrot. Dit hartrot komt algemeen voor in het ganse verspreidingsgebied en bomen die ouder zijn dan 60 jaar zijn er meestal door aange-tast.

Bij ons vinden we de esp terug aan bosranden, in houtwallen en op kaalvlakten; hij is immers een extreem licht-behoevende pionierboomsoort. De verjonging gebeurt uitzonderlijk door zaad, dat ettelijke kilometers ver met de wind kan meegevoerd worden, en dat om te klemen een vochtige grond nodig heeft, die bovendien vrij moet zijn van concurrerende grassen en andere kruiden.

De meest voorkomende vorm van verjonging is wortelopslag. In de kwekerij wordt hij vermeerderd door wortelstek of, zoals in Duitsland, via in vitro teelt. Wegens het ontbreken van goede boomvormen in onze streken, bestaat er weinig interesse voor deze boomsoort, alhoewel het hout een duidelijk betere kwaliteit heeft dan het gewone populierenhout (STEENACKERS).

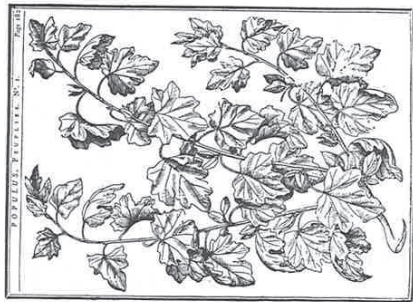
In het buitenland, vooral dan in Duitsland, bestaat er echter wel een zekere belangstelling. Daar zijn enkele klonen

in de handel gebracht, die vooral daar aangeplant worden, waar de "zure regen" heeft toegeslagen. De esp kan immers goed een lage pH verdragen. Ook in meniging met fijnspaar of douglas geeft deze boomsoort goede resultaten, bovendien wordt hierdoor een betere humus gevormd. Een belangrijke reden echter voor het gebruik op grotere schaal, is volgens STEENACKERS het feit dat de esp drager zou zijn van populierenkanker, zonder dat hij er zelf veel nadeel van ondervindt, maar waardoor hij wel een permanente besmettingsbron kan zijn voor de gewone populier. Een zelfde bemerking geldt trouwens voor de witte en grauwe abeel.

Populus alba L. de witte abeel

Alle geraadpleegde auteurs zijn het er over eens dat deze populiersoort bij ons niet inheems is. Zijn natuurlijk verspreidingsgebied omvat Europa, zonder West-Europa, en ook Azië en Noord-Afrika. Het is dus een boomsoort van eerder warme en droge streken, waar hij uitstekend groeit op bodems die onder invloed staan van een permanente grondwater-tafel, dus op typische vallei-gronden.

Kemerkend zijn de handvormig gelobde bladeren met een witviltige onderzijde, vooral op de sterkgroeiende twijgen. Bij ons wordt de witte abeel vaak aangewend in wegbeplantingen, langs autostraden en in allerlei plantsoenen, vooral dan omwille van zijn decoratieve bladonderzijde en de wit berijpte twijgen. Bovendien is hij goed windresistent en kan hij heel goed zout verdragen, wat belangrijk is in het kustgebied en bij wegbeplantingen (strooizout). Ook in de duinen vinden we de witte abeel terug omwille van zijn wind- en zoutresistentie; ook

Populus x canescens (AIT.) SMITH,
de grauwe abeel

Er bestaan heel wat twijfels over het inheems zijn van deze boomsoort, verder wordt hij door de enen beschouwd als een zuivere soort, door anderen als een hybride tussen *Populus alba* en *Populus tremula*.

MUHLE LARSEN heeft in de 50-er jaren meerdere kruisingen gelukt tussen de witte abeel en de esp. De nakomelingen vertoonden de typische kenmerken van de grauwe abeel. Kruisingen

vormt hij gemakkelijk worteluitlopers, wat belangrijk is bij het fixeren van duinen.

Bij ons heeft deze soort geen direct economisch belang, alhoewel zijn houtkwaliteit volgens STEENACKERS best meevalt. In de middel landse zeegebieden echter wordt hij wel aangeplant omwille van zijn houtproductie.

tussen grauwe abelen onderling, gaven echter nooit goede nakomelingschappen, wat overigens normaal is wanneer hybriden met elkaar gekruist worden. Bovendien stelde hij vast dat bepaalde klonen van de grauwe abeel in kenmerken dicht bij de witte abeel aanleunden, terwijl andere klonen sterk geleken op de esp. Dit alles maakt het aannemelijk dat *Populus x canadensis* als een hybride mag beschouwd worden.

Maar hoe kan de grauwe abeel nu inheems zijn, als een van zijn ouders, de witte abeel, niet autochtoon is?

R. KÜSTER, de Nederlandse populierenveredelaar, schrijft volgende hypothese voor. In prehistorische tijden zou de witte abeel wel in onze streken aanwezig geweest zijn en spontaan hebben gehybridiseerd met de esp. Toen de klimatologische omstandigheden ongunstig werden voor de witte abeel, is deze verdwenen. De grauwe abeel echter, beter aangepast aan het nieuwe klimaat, kon in onze streken standhouden dank zij zijn vermogen om zich te verjongen via wortelopslag. De variabiliteit in bladvorm, datum van uitlopen, in boomvorm, e.d., die we bij de in ons land voorkomende grauwe abelen kennen, pleit ten gunste van deze hypothese.

STEENACKERS echter vermoedt dat de grauwe abeel vanuit meer zuidelijker gebieden geïmporteerd werd, er is immers

door de eeuwen heen nogal wat aan plantentransport geweest, denken we maar aan de fruitbomen. Ook het voorkomen van de grauwe abeel rond hoeves wijst op een menselijke invloed bij de verspreiding.

STEENACKERS verwierpt echter de hypothese van KÜSTER niet, de juiste toedracht is immers toch niet meer te achterhalen.

De specifieke standplaatsen zijn de alluviale gronden, alsook de rijke leemgronden, maar de grauwe abeel groeit ook behoorlijk op lichtere gronden, als zij maar niet aan de zure kant zijn. Ook heeft deze soort een grote weerstand tegen wind en zout. Hij is dan ook bijzonder geschikt voor de kuststreek en de polders.

De natuurlijke verjonging gebeurt door wortelopslag, in de kwekerij wordt wortelstek, maar vooral het enten op witte abeel toegepast.

De houtkwaliteit, zou volgens STEENACKERS, die in de lucifersfabriek te Geraardsbergen meerdere stammen heeft zien afrollen, maar matig zijn.

Het schilhout is zeer wettig en ook komen er vaak ringscheuren voor, naast een sterke verkleuring van het kernhout.

Als landschappelijk element is hij echter zeer waardevol en verdient de grauwe abeel beslist meer aandacht.

Populus nigra L., de Europese zwarte populier

De Europese zwarte populier komt van nature voor in de alluviale vlakten van de grote rivieren, waar hij zich verjongt door zaad en soms ook door wortelopslag. Het klemen van het zaad vereist echter een vochtige, naakte bodem, ideaal zijn pas gevormde aanslibbingsvlakten. Zulke klemingsomstandigheden zijn in ons land van ingedijkte en gekanaliseerde rivieren reeds geruime tijd verdwenen. Langs de Franse rivieren, zoals de Loire en de Garonne bijvoorbeeld, treedt echter nog wel spontane verjonging op en zijn meerdere zuivere Europese zwarte populieren terug te vinden.

Een andere belangrijke oorzaak van het verdwijnen van deze soort uit ons landschap is, dat zij verdrongen werd door de aanplant van de Amerikaanse populieren (Canada's), die sneller groeien en een betere vorm en houtkwaliteit bezitten. Naast deze gebreken in verband met de houtproductie, lijkt het gebruik van *Populus nigra* niet zonder risico's omwille van zijn hoge roestgevoeligheid. Deze vermoedt op zijn beurt de kans op zware aantastingen door schorsbrand.

Anderzijds is de soort in haar geheel zeer kankerresistent. Dit maakt haar dan ook tot een gewaardeerd werktuig van de veredelaar.

STEENACKERS heeft de eerste inheemse *Populus nigra* teruggevonden in de zomer van 1959, waarna het jaar daarop via gecontroleerde kruisingen zo een 50 000 zaailingen geproduceerd werden. Na een grondige studie van hun kenmerken en eigenschappen kon hij besluiten dat de Europese zwarte populier zonder enige twijfel inheems is. De meeste exemplaren vond hij terug in de Dendervallei, voor-

al dan in het noorden van Henegouwen. Meerdere Unalpopulieren hebben trouwens één van deze bomen uit de Dendervallei als vader en zijn naar de respectievelijke vindplaats genoemd.

Ook in de IJzervlakte, de Schelde- en Dijlevlakte heeft STEENACKERS enkele autochtone Europese zwarte populieren teruggevonden.

We mogen gerust stellen dat door dit werk de Belgische *Populus nigra* van de ondergang is gered. Immers door onderlinge kruisingen werd de variabiliteit binnen de soort uitgebreid en werden de betere nakomelingen ter bewaring in genenbanken samengebracht.

Tot slot wil ik wat dieper ingaan op enkele specifieke botanische kenmerken van de Europese zwarte populier.

Terwijl een trippolier, een grauwe of witte abeel gemakkelijk te onderscheiden zijn van de Amerikaanse populieren, is het onderscheid tussen deze laatste en de Europese zwarte populier niet zo eenvoudig. De navolgende kenmerken zijn door iedereen gemakkelijk te hanteren.

- goed gegroeide 1-jarige scheuten zijn onder het midden steeds rond en zonder lijsten en boven het midden treffen we afgeronde gleuven aan, dit in tegenstelling tot de Amerikaanse populier die steeds duidelijke lijsten vertoont;

- krachtig gegroeide bladeren hebben nooit een duidelijke inham bij de aanhechting van de bladsteel en de eerste twee grote zijnerfven komen samen met de hoofdnerf aan de basis van het blad, uit de bladsteel, bij de andere populieren komen deze nerven duidelijk uit de hoofdnerf en meestal op enige afstand van de bladbasis;

- bij oudere bomen treden dilatatie-scheuren op, die lijken op een opzwell-ling. Tussen deze ribbels is de bast oranje-bruin van kleur ;
- de balsam van volgroeide knoppen is rood, deze van alle euramerikaanse populieren is oranje tot lichtgeel ;
- typisch voor *Populus nigra* zijn ook de steeds aanwezige gallen van de spi-raalgalluis, *Pemphigus spirotheca* en de slawortelluis, *Pemphigus buxatulus*,

Es

Onder de inlandse loofbomen is de es een van de laatste om in blad te komen. Nog voordat zijn twijgen uit de zwarte knoppen ontspruiten, bloeit hij met purpere of violette pluimen. Men onderscheidt mannelijke en vrouwelijke essen. Deze indeling gaat niet altijd op ; soms vinden we ook mannelijke bloemen op vrouwelijke bomen of omgekeerd. Na de bloei ontplooiën de bladeren zich : ze zijn tegenoverstaand en samengesteld. In het najaar en tijdens de winter be-merken we trossen van de gevleugelde nootvruchten op de essen. We letten ook

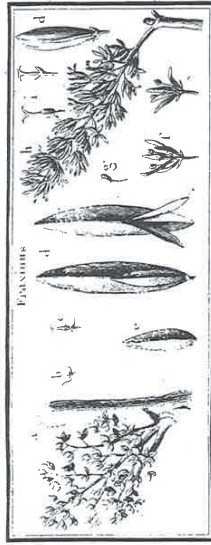
die alleen op deze soort voorkomen.

Deze kenmerken vind je gemakkelijk terug bij de Italiaanse of kaarspopulier, die eveneens een zuivere *Populus nigra* is, maar niet autochtoon. Hij is immers reeds enkele eeuwen geleden vanuit het zuiden omwille van zijn vorm in onze streken ingevoerd.

J. Van Slycken

op de knoppen : de eindknop is groot, zwart en hoekig en wordt omringd door twee kleinere zijknoppen.

De es is een van de belangrijkste bos-vormende boomsoorten. Hij komt in diver-se bostypes voor zoals het essen-iepen-bos, het vogelkers-essenbos, het goud-veil-essenbos en het eiken-haagbeuken-bos. Om een optimale groei te bekomen dient men hem aan te planten op de gron-den waar hij van nature voorkomt : allu-viale gronden in beek- en rivierdalen en op kalkhoudende gronden. De es is immers

een delikate boomsoort die op vele plaatsen geen of slechts matige resulta-ten geeft. Voornamelijk op zure bodems of op percelen met stagnerend water wordt elke aanplant ervan afgeraden.

Bij beschadiging van de eindknop vormt de es een dubbele top, die nooit volle-dig door snoeien kan gecorrigeerd wor-den. Wel kan men jonge bomen tegen de grond afzetten en vervolgens uit de op-slag de rechtste scheut overhouden. Bij ernstige wildschade gaat men op dezelfde wijze tewerk.

Op geschikte standplaatsen wordt de es op een leeftijd van 80 à 100 jaar ge-veld. Zijn hout staat zeer hoog aange-schreven omwille van de taaiheid en de veerkracht. Zowel meubelen, sportartike-len als houten werktuigen worden uit essenhout vervaardigd.

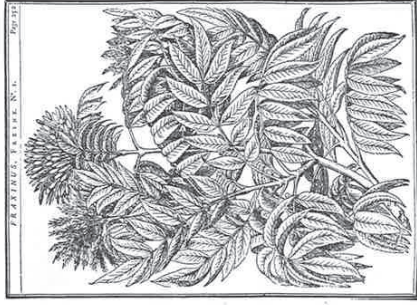
J. Mahieu

Alle illustraties zijn ontleend aan

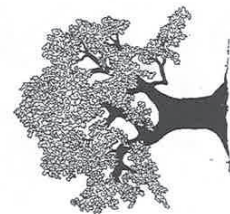
" TRAITE DES ARBRES ET ARBUSTES " door M. DUHAMEL DU MORCEAU (1755)

De Vlaamse bosbouwvereniging geeft ook boomfiches uit ; deze map waarin 20 courant voorkomende boomsoorten worden behandeld is ver-krijgbaar door storting van 80 frank op rekeningnummer 448-3605351-56 van de V.B.V. (met vermelding " Boomfiches ").

Ideaal voor het onderwijs door zijn overzichtelijkheid en gedetail-leerde tekeningen.

DIA-WEDSTRIJD.

In het kader van het Europees Jaar van het Milieu wil de INITIATIEGROEP BOSBOUW van de Vlaamse Bosbouwvereniging het belang van onze streek-eigen boomsoorten extra benadrukken. Daarom werd een dia-wedstrijd ingericht met als thema "Onze inlandse boomsoorten ... het behouden waard". Deze dia-wedstrijd werd georganiseerd dank zij financiële steun van de A.S.L.K. en logistieke medewerking van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, de Vlaamse Federatie van Fotokringen en Studio Bronselaer te Liedekerke.

Er werden 3 reeksen onderscheiden :

- De boom
- Bomen in bos en landschap
- Makro-opnamen.

De uiterste inzenddatum was 30 november 1987. In het totaal werden 1 136 dia's ingezonden van 178 deelnemers. Er werden volgende prijzen voorzien :

- * een eremedaille voor de eerste drie gerangschikten per reeks
- * een hoofdprijs per reeks van 10 000 frank
- * een tweede en derde prijs per reeks ten bedrage van resp. 5 000 en 3 000 frank.

Een jury van specialisten werd als volgt samengesteld :

- prof. dr. ir. R. Goossens (RUG), voorzitter
- F. Van Vlaanderen, Vlaamse Federatie van Fotokringen
- M. Slootmakers, Vereniging voor Natuurfotografen
- R. Van Immerseel, ereid F.I.A.F.
- ir. P. Roskams, Initiatiegroep Bosbouw.

Deze jury kwam samen op 12 december 1987 om de winnaars aan te duiden. Na selectie werden uiteindelijk 1 eerste prijs, 4 tweede prijzen en 4 derde prijzen toegekend. Een belangrijk aantal dia's voldeden niet aan de basisvoorwaarde namelijk dat het om autochtone boomsoorten moest gaan. Daarom werden 2 prijzen van 1 000 frank buiten categorie aangeduid.

De officiële prijsuitreiking gaat door op 18 maart 1988 om 20 u in het A.S.L.K.-kantoor Zonnestraat, 2 te Gent. Hieraan is tevens de opening van een tentoonstelling gekoppeld, die doorgaat van 21 tot 26 maart in hetzelfde gebouw. Op basis van de ingezonden dia's zal in de nabije toekomst een poster worden samengesteld ter promotie van onze inlandse boomsoorten.

Lijst van de be kroonde inzendingen

Na overleg besloot de jury de 1^e prijs in de reeksen II en III en de prijs buiten categorie in reeks II niet toe te kennen.

REEKS I : DE BOOM

- 1^e prijs : VLAMINCKX A. (Mommelgem)
- 2^e prijs : VERVAELE K. (Middelburg)
- 3^e prijs : COLEN J. (Deurne)
- Prijs buiten categorie : DICKERS L. (Merksem)

REEKS II : BOMEN IN HET BOS OF LANDSCHAP

- 2^e prijs : WIDAWSKI R. (Brussel-Evere)
- 2^e prijs : LEHMEN H. (Neerpelt)
- 3^e prijs : VAN LAER F. (Deurne)

REEKS III : MAKRO-OPNAMEN

- 2^e prijs : PEETERS T. (Nijlen)
- 3e prijs : DREESEN A. (Meeuwen-Gruitrode)
- 3e prijs : MALFAIT E. (Beselaeere-Zonebeke)
- Prijs buiten categorie : PEETERS T. (Nijlen)

Lijst van de tentoongestelde foto's

1. VLAMINCX Alfons
(Wommelgem) : 1e prijs, reeks 1
2. VERVAELE Katrien
(Widdeburg) : 2e prijs, reeks 1
3. COLÉN Josephine
(Deurne) : 3e prijs, reeks 1
4. DICKERS Louis
(Werksem) : prijs buiten categorie, reeks 1
5. WIDAWSKI Raymond
(Brussel) : 2e prijs, reeks 2
6. LEHAEN Hubert
(Neerpelt) : 2e prijs, reeks 2
7. VAN LAER Flor
(Deurne) : 3e prijs, reeks 2
8. PEETERS Tony
(Nijlen) : 2e prijs, reeks 3
9. DREESEN André
(Weuven-Gruitrode) : 3e prijs, reeks 3
10. MALFAIT Erik
(Beselare-Zonnebeke) : 3e prijs, reeks 3
11. PEETERS Tony
(Nijlen) : prijs buiten categorie, reeks 3
12. PLOCHAET Jos
(Boechout) : geselecteerd reeks 1
13. EWAERT Christian
(Brussel) : geselecteerd reeks 1
14. PEETERS Tony
(Nijlen) : geselecteerd reeks 1
15. DANIELS Robert
(Heusden-Zolder) : geselecteerd reeks 1
16. KINT Rogerius
(Mariakerke) : geselecteerd reeks 1

17. VAN LAER Flor
(Deurne) : geselecteerd reeks 1
18. VAN DE CASTEELE Koen
(Gent) : geselecteerd reeks 1
19. MUYLAERT-VAN NIEUWENHUIZE Riet (Horebeke)
(Heusden-Zolder) : geselecteerd reeks 1
20. DANIELS Robert
(Heusden-Zolder) : geselecteerd reeks 1
21. VAN LAER Flor
(Deurne) : geselecteerd reeks 2
22. VERECKEN Lucien
(Brussel) : geselecteerd reeks 2
23. DEPOVERE Jan
(Mortsel) : geselecteerd reeks 2
24. COLÉN Josephine
(Deurne) : geselecteerd reeks 2
25. SLEENS Peter
(Denderleeuw) : geselecteerd reeks 2
26. DE PAUW Jacques
(Nelle) : geselecteerd reeks 2
27. ALENS Oscar
(Dendermonde) : geselecteerd reeks 2
28. MALFAIT Erik
(Beselare-Zonnebeke) : geselecteerd reeks 2
29. REYBRDECK Wim
(De Pinte) : geselecteerd reeks 2
30. VLAMINCX Alfons
(Wommelgem) : geselecteerd reeks 2
31. ELOOT Hugo
(St.-Denijs-Westrem) : geselecteerd reeks 2
32. MALFAIT Erik
(Beselare-Zonnebeke) : geselecteerd reeks 3
33. VAN DEN BRANDE
(Laakdal) : geselecteerd reeks 3
34. PEETERS Tony
(Nijlen) : geselecteerd reeks 3
35. DREESEN André
(Weuven-Gruitrode) : geselecteerd reeks 3
36. SNEYERS François
(Zonhoven) : geselecteerd reeks 3
37. GEEFS Louis
(Deurne) : geselecteerd reeks 3
38. SLEENS Peter
(Denderleeuw) : geselecteerd reeks 3
39. VAN LAER Flor
(Deurne) : geselecteerd reeks 3
40. MEUL Jef
(Balsele) : geselecteerd reeks 3